

С.М. Проценко,

*кандидат географічних наук,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри ландшафтної
архітектури Київського
національного університету
будівництва і архітектури
orcid:0000-0002-4192-8724
svetprozenko@gmail.com*

Л.В.Чеботарева,

*бакалавр, студентка V курсу
кафедри ландшафтної архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Анотація. В статті на основі аналізу літературних джерел та планувальної документації вивчені особливості розроблення планувальної документації в процесі організації територіального та ландшафтного простору (вітчизняний та зарубіжний досвід). Зроблена спроба співставлення об'єкту, задач планувальної організації в Україні та в зарубіжних державах.

Ключові слова: просторове, територіальне, ландшафтне планування; масштаби планувальної документації; рівень ландшафтного планування.

Актуальність теми.

Сутність ландшафтного планування (далі ЛП) полягає у визначенні напрямків функціональної організації ландшафтного простору: природного, антропогенного, урбаністичного, культурно-історичного, тощо, на основі інвентаризації та аналітичного аналізу основних компонентів містобудівного потенціалу об'єктів регіонального планування.

На етапі розроблення проектних пропозицій обґрунтовуються варіанти об'єктно-просторового розвитку території з позиції збалансованого використання ландшафтного ресурсного потенціалу. В цьому аспекті проаналізований досвід регіонального планування з метою визначення ролі ландшафтної складової в комплексному облаштуванні та прогнозуванні напрямків розвитку територій.

Мета статті: полягає у вивченні вітчизняного та зарубіжного досвіду ландшафтного планування з позицій досягнення збалансованого сталого розвитку територіальних елементів ландшафтного простору.

Виклад основного матеріалу.

У вітчизняній містобудівній науково-проектній діяльності сфера оцінки основних елементів ландшафтного простору та використання його ресурсного потенціалу бере витoki у часовому вимірі з середини минулого століття. Слід відмітити значний внесок науково-методичних та проектних напрацювань інститутів України ДП «НДПМістобудування» та ДП «ДППРОМІСТО» ім. Ю.М.Білокося. Це розроблені комплексні територіальні та галузеві схеми розвитку, як окремих регіонів, так і в масштабі окремих адміністративних одиниць (від схеми районного планування до генеральних планів міст, сіл та поселень), де, відповідно до нормативної документації, обґрунтовувались пропозиції з ландшафтного благоустрою проєктованих територій.

Аналізу ландшафтного простору, як значимого елементу оцінки ресурсного потенціалу, приділялась увага при аргументації рішень з функціонального розвитку територій з туристично-рекреаційною спеціалізацією. Серед вагомого науково-методичного внеску слід відмітити наступні розроблені схеми:

- схеми розвитку курортів, санаторно-оздоровчих закладів та родовищ лікувальних мінеральних вод і грязей на території України («ДППРОМІСТО», 1961);
- схема охорони курортно-рекреаційних ресурсів України («НДПМістобудування», 1983);
- схема розташування курортів, місць відпочинку та туризму в Україні («НДПМістобудування», 1983);
- схема охорони курортно-рекреаційних ресурсів України;
- схема територіальної організації туризму в Україні («ДППРОМІСТО», 2011);
- схема планувальної територіальної системи туризму в Чернігівській області (а), в м. Чернігів (б) та інша документація («ДППРОМІСТО», 2004).

Аналіз ландшафтно-складової в комплексній містобудівній оцінці територій слугував базою для визначення напрямків функціонального використання ландшафтного потенціалу. На базі проектного досвіду був створений науково-методичний апарат, який використовувався для подальшого розвитку регіонального планування, як комплексного, так і галузевого. Серед перших методичних розробок доцільно зупинитись на роботах спеціалістів ДП «НДПМістобудування» та ДП «ДППРОМІСТО» ім. Ю.М.Білокося, а саме: Ю.О.Бондаря, О.О.Мазуркевича, В.І.Тимчинського, Т.Ф.Панченко, Я.Л.Садовенко, Б.В.Орехова, В.С.Ступаченка, Т.Р.Несвіт та інших. [5, 6,7]

Таким чином, результати науково-проектних розробок синтезовані в цілий ряд методичних рекомендацій, нормативну документацію та наукові публікації. Поряд із зазначеним багажем напрацювань містобудівної науки та регіональної

проектної практики в зв'язку з наростанням екологічного конфлікту між навколишнім природним середовищем та антропогенною, техногенною, урбаністичною діяльністю виникає потреба досліджень в аспекті використання, трансформації та відновлення ландшафтного простору. В цьому сенсі ЛП є одним із дієвих засобів просторової організації територіального планування. По матеріалам Генеральної схеми планування території України («ДПРОМІСТО», 2002), екологічно забруднених територій з обмеженим використанням в межах України близько 45% від загальної площі.

Створення необхідної методичної та проектної документації є одним із першочергових завдань територіального планування відіграє провідну роль. «Піонерами» розроблення документації з позицій аргументації використання природно-географічного потенціалу та організації біосферних заповідників є Інститут Географії НАН України, та ДП «ДПРОМІСТО» ім. Ю.М.Білокозя: це методично-теоретичні дослідження [3] та практичні розробки [1].

В експериментальному навчально-професійному спектрі підготовки ландшафтних архітекторів-планувальників на створеній кафедрі ландшафтно-архітектури зав. кафедри – д.арх., народний архітектор України Панченко Т.Ф. в рамках навчальної дисципліни «Ландшафтне планування: теорія та практика» відповідно до затвердженої програми протягом 3-х навчальних семестрів розроблені експериментальні проекти (рамкові ландшафтні плани) різних територіальних рівнів:

- на прикладі Київської області (обласний рівень);
- Києво-Святошинського, Богуславського, Бородянського районів (районний рівень);
- об'єднаної територіальної громади Тетіївської (частини району);
- локальний (рамковий ландшафтний план на прикладі м. Кам'янець-Подільський, та ландшафтний план дендропарку «Олександрія» м. Біла Церква, та парку «Пуща Водиця» м. Київ).

Планувально-концептуальна документація базувалась на інформаційно-статистичних матеріалах – наукових, аналітично-статистичних джерелах, проектній документації «НДПМістобудування», «Генеральній схемі планування території України» (ДПРОМІСТО, 2002) та консультативному супроводу провідних спеціалістів ДП «НДПМістобудування».

Окремі рамкові ландшафтні плани впроваджені в проектну документацію, розроблену ДП «НДПМістобудування» (2018 р.). Сформульовані напрями функціонального використання містобудівного потенціалу проєктованих територій лягли в основу розроблення *концепт-ідеї* визначення напрямів організації ландшафтного простору та пріоритетного використання функціональних зон. Такий підхід є базовим при розробленні схеми

ландшафтного облаштування територіального простору з аргументацією пооб'єктного рішення.

Таким чином, на основі аналітичного підходу оцінки ситуації ландшафтного простору формулюються проблеми, цілі та завдання конкретного ландшафтного плану, результатом якого є розроблення схематичної моделі ландшафтно-організації території.

На основі функціонального зонування території розробляється ландшафтний планувальний каркас, який є базою для схеми архітектурно-ландшафтного облаштування.

Підводячи підсумок вищевикладеному матеріалу доцільно відмітити – досвід вітчизняного регіонального планування підтвердив важливість вивчення та використання ландшафтного потенціалу, з позицій значимості як ресурсного природного, так і соціокультурного, антропогенного.

Однак, врахування наслідків нерегульованого використання природного та антропогенного потенціалу, не належного дотримання нормативних вимог щодо обсягів навантаження (функціонального) на території, вимагає додаткових досліджень, а саме:

- поглиблення та розроблення нормативно-правової документації з обґрунтування рішень ландшафтного планування;
- створення методичного планувального апарату та рівня професійно-освітнього забезпечення.

Зарубіжний досвід «Ландшафтного планування».

Аналіз зарубіжного досвіду ЛП здійснювався за матеріалами європейських держав: Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Іспанії, Франції та Росії (МДУ, МАРХІ, Управління ландшафтно-архітектури Комітету по містобудуванню і архітектурі м. Санкт-Петербурга).

Досвід європейських країн та Росії показує, що при ефективній організації та розвинутій науково-методологічній базі ЛП відіграє значну роль в реалізації *екологічної політики та досягнення необхідних параметрів сталого розвитку соціально-економічного простору, як на регіональному, так і на місцевому рівнях.*

У зарубіжних дослідженнях з ландшафтного планування, позиція впровадження результатів цієї діяльності в планувальну практику, дозволяє стабілізувати екологічну ситуацію та сприяє організації ландшафтного простору в напрямку сталого розвитку території.

Роботи по ЛП проводяться в Німеччині (А. Вінкельбрант, К.Мількен, К. фон Харен, Й.Мілллер, Ш.Хайланд, А.Май та інші), де вперше на законодавчому рівні в 1976 р. було закріплено як базовий планувальний інструмент захисту природного ландшафту та його розвитку.

В Росії ЛП започатковано в 80-х роках минулого століття в рамках територіального планування (розділи в проектах районного планування; розділ ландшафтного благоустрою в генеральних планах міст та селищ; комплексні схеми охорони природи; схеми екологічного обґрунтування напрямів перспективного розвитку регіонів).

Ландшафтне планування виконується в планувальній документації на двох рівнях: I рівень – розроблення змісту та методики створення картографічної бази для визначення конфліктів природокористування між природною та антропогенною складовою ландшафтного простору. В цьому контексті розробляється інвентаризаційний блок ландшафтного планування. Результатом є інвентаризаційні карти природних компонентів, соціально-економічного, культурного середовища, реального використання територій конфлікту.

В результаті створюється оціночна система значення та привабливості окремих елементів під функцію використання території.

Підсумковим етапом виступає сукупність карт інтегрованих цілей (галузевих, комплексних). Результатом такого підходу пропонується концепція основних напрямків та пріоритетних заходів по організації ландшафтного простору.

На цьому рівні дослідження вирішується задача виявлення інтересів природокористувачів та визначаються проблеми і конфлікти в цій сфері. Прикладом такого підходу є розроблений рамковий ландшафтний план національного парку «Угра». Теоретичним методологічним результатом є *типологія конфліктів*. Рамочні ландшафтні плани первинно розробляються в масштабах 1:100000 або 1:50000, в кількості двох підсумкових карт (констанційна та типологічна).

Другий рівень ландшафтного планування визначається як ландшафтне проектування архітектурного об'єкту. Розробляється «ландшафтний сценарій» прогнозування та організації міського середовища, в т.ч. ландшафтного простору (Петербурзька школа; досвід ландшафтної архітектури МАРХІ).

Базові методи ландшафтного об'єктного плану, які використовуються в об'єктному проектуванні, використовують методи матеріальної матриці та візуалізації, об'ємного кольорового сприйняття ландшафту. Особливу увагу архітектори приділяють методу використання існуючих ширм, «видовищних бар'єрів» та інші, що дає можливість на адміністративному рівні визначати території під функціональне використання, наприклад забудову (визначають можливі габарити об'єкту, тощо).

Важливим акцентом в документації Санкт-Петербурзької школи є етап розроблення ландшафтного сценарію розвитку окремих адміністративних елементів міста, який є базою для комплексної програми розвитку. Програма

включає сценарії архітектурно-ландшафтної організації окремих районів з урахуванням історико-культурної, інженерної, екологічної специфіки для кожного [4]. Це в свою чергу визначає базу нормативно-правового забезпечення документації на основі використання архітектурно-художніх регламентів благоустрою та напрямів формування міського середовища. Досвід розроблення та впровадження ландшафтного сценарію підтримали та розвивають архітектори Франції [9].

Досвід європейських країн.

Ландшафтне планування в країнах Західної Європи бере початок із 70-х років минулого століття в рамках територіального планування в якості розроблення розділів охорони природнього навколишнього середовища та екологічних обґрунтувань проектів на регіональному рівні.

Як окрема дисципліна регіонального планування (ЛП) отримала розвиток в середині 90-х років. Найбільш активно розвивається в сучасності у Великобританії, Німеччині, Нідерландах, Іспанії, Франції. Досвід цих країн підтверджує, що при ефективній організації та обґрунтованій теоретично-методологічній базі ландшафтне планування є базовим елементом в реалізації екологічної політики на регіональному та місцевому рівнях.

Отже, зарубіжні дослідження представляють собою сукупність методичних інструментів для просторової організації діяльності суспільства в конкретному ландшафтному середовищі. Такий підхід направлений на досягнення сталого природокористування та збереження базових функцій ландшафтного середовища.

Таким чином, основна ціль ландшафтного планування в зарубіжному досвіді це – *розроблення інтегральної концепції* збалансованого (сталого) розвитку територій, орієнтованих на відновлення, збереження, реконструкцію природної складової ландшафту та створення життєво необхідних умов проживання населення.

Підводячи підсумок вищенаведеному матеріалу, визначаємо специфіку ЛП окремих держав, а саме:

У *Великобританії* основне завдання планувальної документації ландшафту є визначення напрямів функціонального використання окремих ділянок території з позицій урахування збалансованості інтересів приватних користувачів та суспільних організацій. Виділяється чотири ієрархічні рівні планування (див. табл.).

Документація з ландшафтного планування у *Нідерландах* представляє собою схему планування диференційованої системи охорони природно-заповідних територій, охоронних територій, екологічної мережі.

В *Німеччині* планування документації цього напрямку базується на розробленні екологічно орієнтованого цілісного варіанту територіального планування.

Французький досвід планувальної організації планувального простору – це централізована система територіального планування, яка здійснюється в рамках реалізаційних проектів.

Висновок.

Підсумовуючи викладений матеріал доцільно зупинитись на особливостях ландшафтного планування:

- *вітчизняний досвід* – це окремий напрям територіального планування, акцентуалізація якого проявляється в оптимізації природокористування на регіональному та місцевому рівнях;

- *зарубіжний досвід*: - *Німеччина* – це планувальний інструмент захисту основних елементів ландшафту та оцінки напрямів розвитку;

- *Великобританія, Нідерланди, Іспанія, Франція* – це інструмент реалізації екологічної політики на регіональному та місцевому рівнях.

- *Росія*. Спеціалістами МДУ, МАРХІ та Управління ландшафтно-архітектури Комітету по містобудуванню і архітектурі м. Санкт-Петербурга розроблена система ландшафтного планування, що включає рішення найбільш актуальних задач, а саме:

- місце ЛП в системі інших форм регіонального екологічного аналізу та регіонального планування;

- підготовка та розроблення алгоритму вихідної інформації;

- розроблення освітньо-навчальних програм підготовки спеціалістів по ландшафтному плануванню;

- для продуктивного розвитку ЛП створено нормативну систему стимулювання, механізмом якої можуть бути кредитні пільги для інвестування проектів, що розробляються на базі ландшафтних планів;

- визначення кількісних показників функціонування та розвитку культурних ландшафтів;

- класифікація ландшафтів по стійкості, пріоритетності та ємності для функціонального використання;

- розроблення регіональних норм для планування просторового співвідношення між основними компонентами ландшафту.

Результати проведеного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду ландшафтного планування ілюструє таблиця. Таблиця складена за матеріалами – Україна [3]; Німеччина [10]; Росія [4].

Таблиця
Особливості рівнів та масштабу документації з ландшафтного планування (вітчизняний та зарубіжний досвід)

Дані планування	Адміністративно-територіальні одиниці	Документація з:		Масштаб планувальної документації	
		територіального планування	ландшафтного планування	територіальне планування	ландшафтне планування
У К Р А І Н А					
1. Державн	територія України	- генеральна с ема планування України - схем планування окремих частин	програма відсутня схеми чи ландшафтні програми відсутні	1:200000	- -
2. Регіональн	територія адміністративних областей, районів, об'єднана територіальна громада	схеми районного планування	«Рамковий» ландшафтний план	1:50000 1:100000	1:25000 1:100000 1:10000 1:50000
3. Локальн (місцевий)	міста, приміські зони, по-заміські ландшафтні утворення, об'єкти природно-заповідного фонду: дендропарки, зоопарки тощо	генеральні плани міст та поселень, план зонування територій детальні плани територій	Ландшафтний план план благоустрою та озеленення	1:5000 1:10000 1:500 1:200	1:5000 1:10000 1:1000 1:2500
Н І М Е Ч Ч И Н А					
1. Федеральн	федеральні землі	земельна програма розвитку території	ландшафтна програма	1:500000 1:200000	1:500000 1:200000
2. Регіональн	регіон, округ,	регіональний план	«Рамковий»	1:50000	1:50000

	область			ландшафтний план	1:2500	1:25000
3. Субрегіональний («мелкорегіональний»)	община, район	земельний план (план землекористування)		ландшафтний план	1:10000 1:5000	1:10000 1:5000
4. Локальний (місцевий)	частина території общини	план забудови		«зелений план»	1:2500 1:1000	1:2500 1:1000
РОСІЯ						
1. Федеральний	території і республіки, краї, області, міста федерального значення, автономна область, автономний округ	генеральна схема містобудівного освоєння, територіальна схема планування		ландшафтна програма	1:1000000 1:200000	1:1000000 1:200000
2. Регіональний	муніципальний округ, адміністративний район, група адмінрайонів	територіальна комплексна схема містобудівного планування		«Рамковий» ландшафтний план	1:200000 1:50000	1:200000 1:50000
3. Субрегіональний («мелкорегіональний»)	Території місцевого самоврядування, великі міста, особливо історичні території (природні парки, заповідники тощо)	територіальна комплексна схема містобудівної організації		ландшафтний план	1:50000 1:25000	1:50000 1:25000
4. Локальний (місцевий)	Населений пункт, частина крупного, великого міста, частина території місцевого самоврядування (наприклад, окремі райони м. Санкт-Петербурга)	генеральні плани		Проект благоустрою, «зелений план»	1:25000 1:5000	1:25000 1:5000

Як свідчать приведені дані таблиці, документація територіального ландшафтного планування розробляється на території різного адміністративно-територіального поділу та масштабу.

Приклади експериментальних ландшафтних планів, виконаних на кафедрі ландшафтної архітектури наведені в додатку.

Приклади планувальної документації:

- рамковий ландшафтний план області, району, міста, територіальної об'єднаної громади (КНУБА, 2018); експериментальне проектування, кафедра ландшафтної архітектури V курс 2018-2019.

Висновки.

Проведений аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду ландшафтного планування акцентує увагу, що гармонія людини та ландшафту може бути досягнена тільки в тому випадку, коли архітектор опирається на різнобічні знання. Таким чином, ландшафтна архітектура з одного боку *є формою організації загальнодержавного простору*, який забезпечує збереження та розвиток етногенезу та культурного надбання, збереження природного потенціалу, з другого - *є засіб проектування* конкретного середовища проживання людини: від мікрорайону, населеного пункту, району, об'єднаної територіальної громади, тощо. В цьому процесі ландшафтне планування – це базовий елемент просторового, територіального планування.

Бібліографія.

1. Генеральна схема планування України. Екологічна характеристика територій (схема). Київ, Діпромісто, 2002 р.
2. Колбовский Е.Ю. Ландшафтное планирование // Издательский центр «Академия» www.academia-moscow.ru 2008.
3. Ландшафтне планування в Україні / Л.Г. Руденко, Є.О. Маруняк, О.Г. Голубцов та ін.; під ред. Л.Г. Руденка. – К.: Реферат, 2014. – 144 с.:іл..
4. Ландшафтний дизайн города. Земная инфраструктура: от глобального к локальному. // VI международная научная конференция: - Санкт-Петербург: 2012.
5. Методические рекомендации по формированию архитектурно-ландшафтной сферы крупного города // КиевНИИПградостроительства. – К., 1986. – 107 с.
6. Методические рекомендации по составлению схем перспективного развития в условиях УССР. – К.: КиевНИИПградостроительства, 1983. – 99 с.

7. Методические указания по планированию, застройке и благоустройству курортов, мест отдыха и туризма в СССР. – М.: Стройиздат, 1973.
8. Т.Ф.Панченко. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій. – К.: Логос, 2015. – 175 с.
9. <http://fcnowledge.su/I/Landshaftnoc-plani-revanie>, електронний ресурс.
10. Landshftsplanung/[mit Beitr.von:Claus Bitter] christсна von Naaren (Hrsq) –Stuttgart:Ulmer?2004.-527s
11. Рамковий ландшафтний план на прикладі Київської області «Релігійно-культурний туризм Київської області».
12. Рамковий ландшафтний план на прикладі Бородянського району.
13. Рамковий ландшафтний план на прикладі м. Кам'янець-Подільського.

Аннотация. В статье проанализированы теоретико-методические направления ландшафтного проектирования в отечественной и зарубежной практике пространственной организации. Проведено сопоставление уровней планирования и масштабов территориального анализа в отечественной и зарубежной проектной документации. Проиллюстрированы примеры ландшафтного планирования в Украине (экспериментальный рамочный ландшафтний план Бородянского р-на, КНУБА, 2018, кафедра ландшафтной архитектуры) и в зарубежной практике (ландшафтное зонирование Москвы (фрагмент)).

Ключевые слова: пространственное, территориальное, ландшафтное планирование; масштабы планировочной документации; уровень масштабного планирования.

Abstract. The article analyzes the theoretical and methodological directions of landscape design in the domestic and foreign practice of spatial organization. A comparison was made of the levels of planning and the scale of territorial analysis in domestic and foreign project documentation. Examples of landscape planning in Ukraine (experimental frame landscape plan of Borodyansky district, KNUBA, 2018, department of landscape architecture) and in foreign practice (Moscow landscape zoning (fragment)) are illustrated.

Keywords: spatial, territorial, landscape planning; scope of planning documentation; scale planning level.

Ландшафтне планування

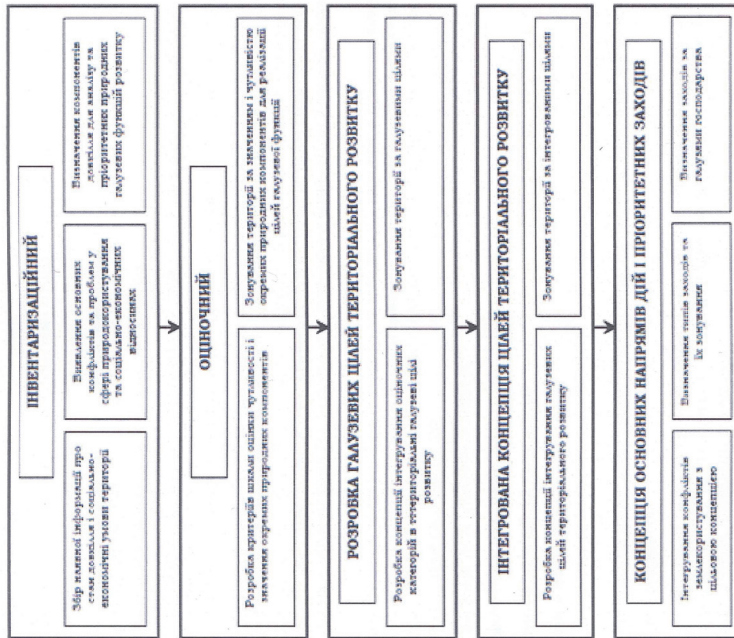

Рис. 1. Етапи і завдання ландшафтного планування

На найвищому рівні територіального планування – державному, розробляються і обґрунтовуються концепції, генеральні схеми і плани розвитку господарської діяльності на території країни, крупних регіонів, економічних районів, у тому числі галузеві схеми промислового розвитку, схеми розселення і охорони навколишнього природного середовища. В залежності від розміру держави о того – територіальними ландшафтними одиницями, які аналізуються й за якими обґрунтовуються планувальні рішення, можуть бути ландшафтні зони, провінції, райони. Зручними такими одиницями можуть також бути басейни річок, які аналізуються як цілісні у ландшафтному відношенні територіальні одиниці. Басейновий підхід у плануванні ландшафту здобуває зараз дедалі більшої популярності.

В залежності від розміру держави масштаби карт, які складаються у процесі ландшафтного планування і становлять найважливіший його результат, можуть коливатися у широкому діапазоні. Наприклад, у Чеській республіці і у Словаччині масштаби карт, що забезпечують ландшафтно-екологічне планування у національному масштабі, становить 1: 200 000. В Україні з її небагато більшими розмірами, територіальне планування у загальнодержавному масштабі виконується у більш дрібному масштабі – від 1 : 1 000 000 до 1 : 5 000 000.

Рис 1. Логічна схема ландшафтного планування

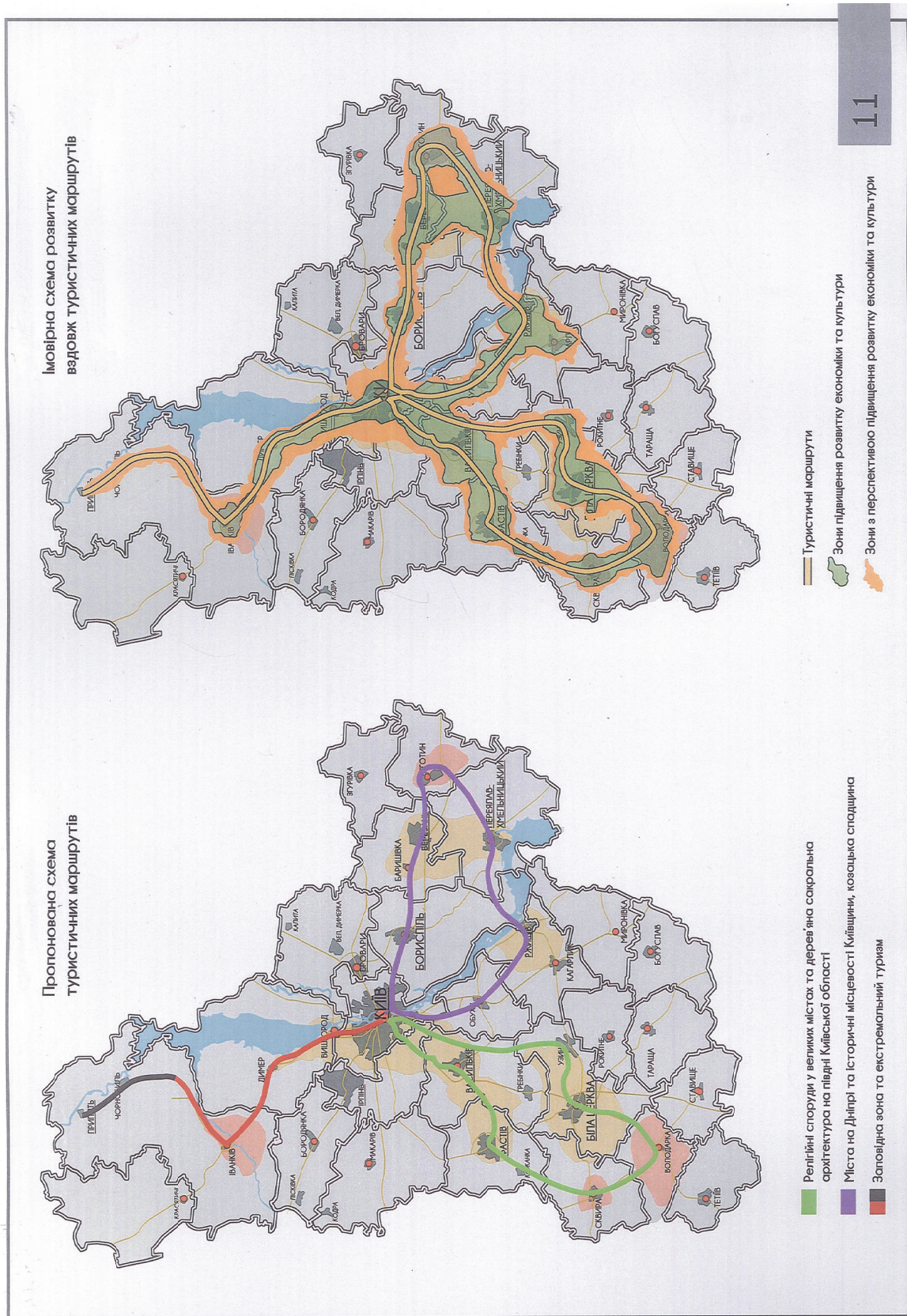

Рис. 1а. Рамковий ландшафтний план: Київська область

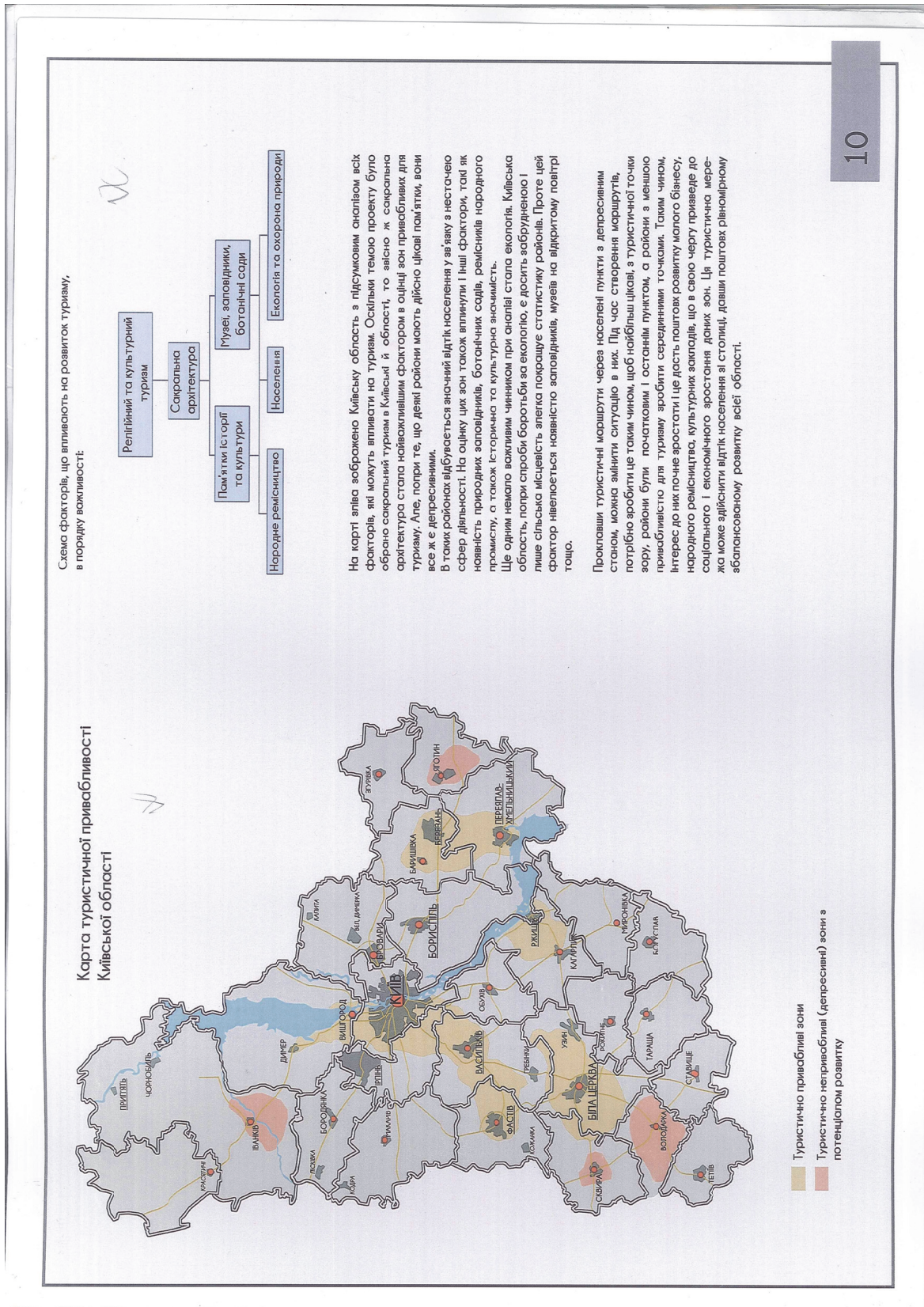

Рис. 16. Рамковий ландшафтний план: Київська область

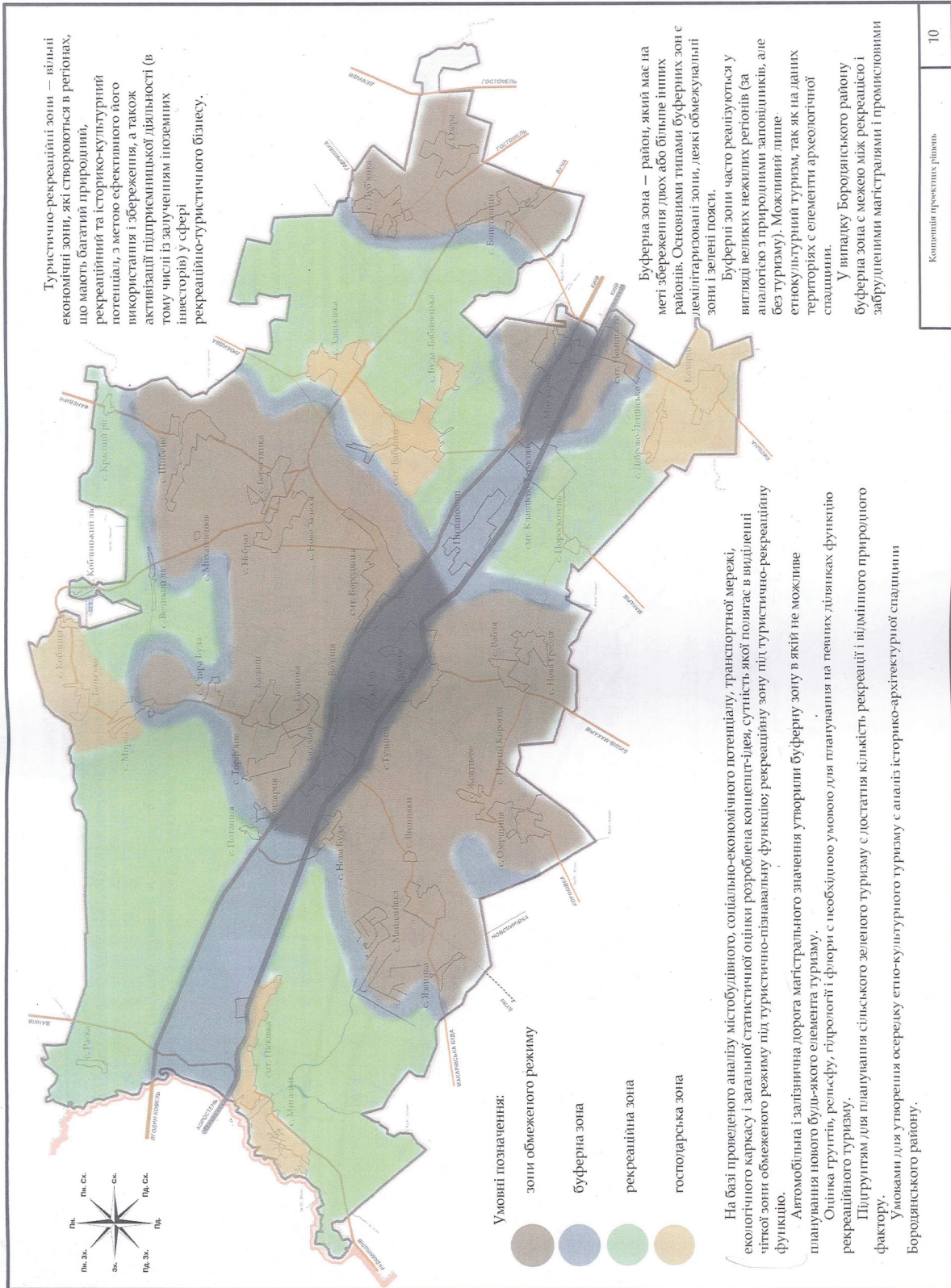

Рис 2 Функціональне зонування Бородянського району

Проектні рішення

Функціонально-планувальний каркас Бородянського району в межах рамкового ландшафтного плану

- Елементи:
- етнопоселення
- екотуризм
- етно-культурний туризм
- агротуризм
- сільський зелений туризм

Агротуризм

Агротуризм - відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства. Агротуризм може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання. Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах дворогосподарства або розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до дворогосподарства, наприклад в кемпінгах та наметах. А агротуризми, дворогосподарство (фермерське господарство) становить одночасно нічліжну базу та головний предмет інтересу для туриста.

Сільський туризм

Сільський туризм - відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. він передбачає розвиток туристичних шляхів, мість для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами.

Екотуризм

Екотуризм - це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. вона відбувається на територіях, що мають природну цінність. Екотуризм спрямований на охорону природного та культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Виділяють такі форми екологічного туризму - активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний (полювання), фауністичні і флористичні поїздки (полювання, тематичні поїздки), культурологічні і етнографічні поїздки.

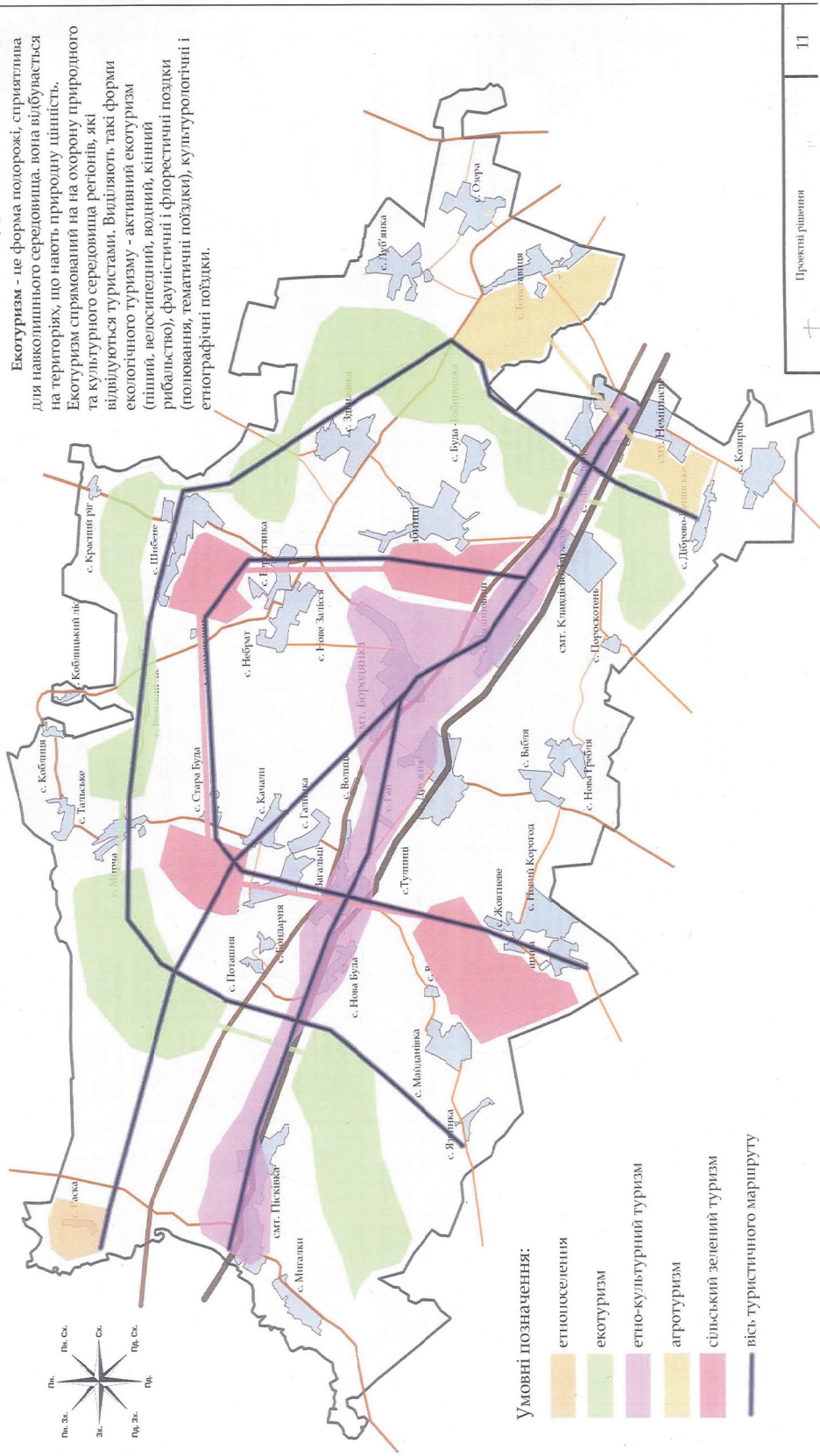

Рис. 2а. Рамковий ландшафтний план Бородянського району.

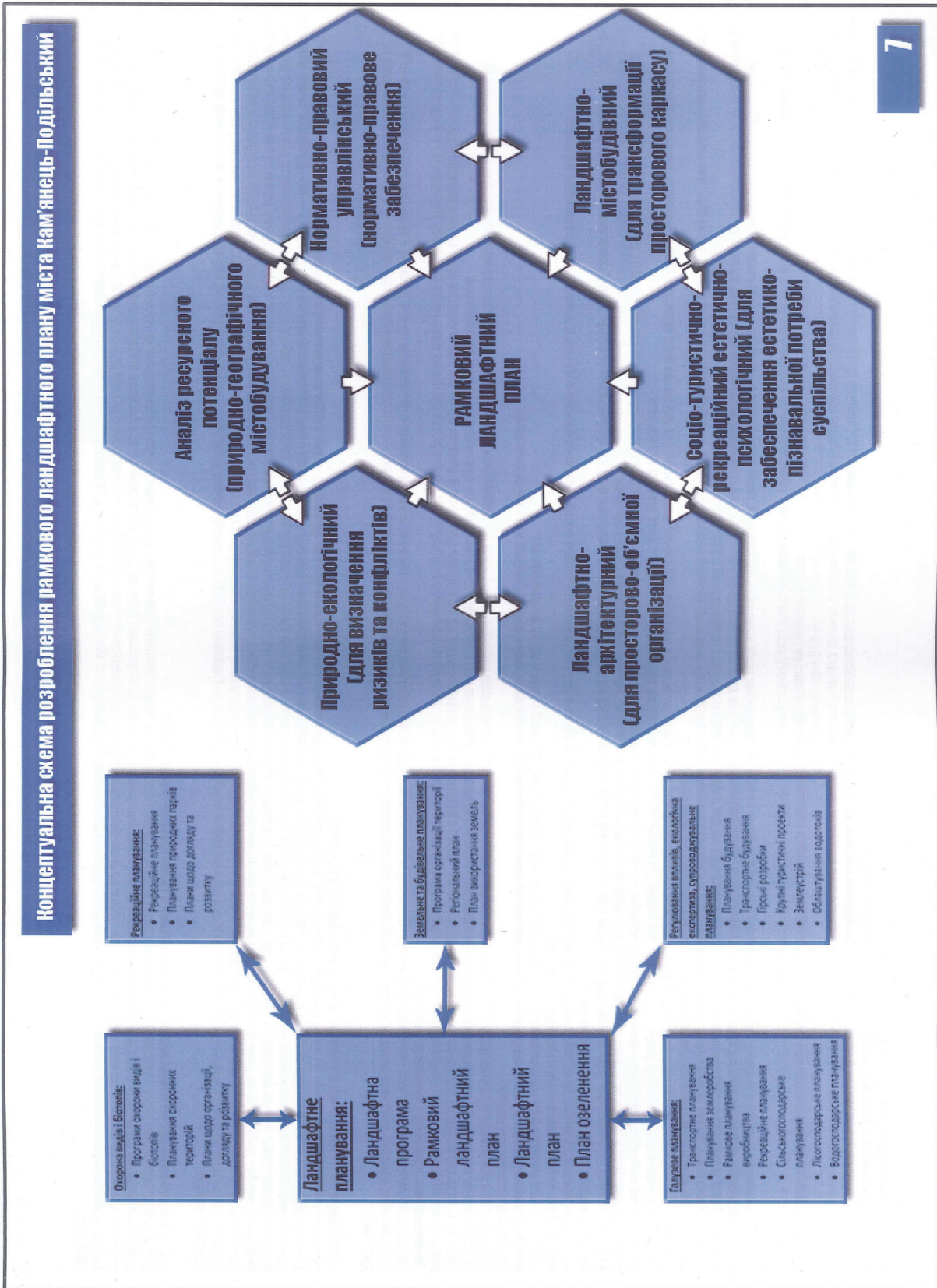

Рис. 4. Рамковий ландшафтний план: м. Кам'янець-Подільський

Концепт ідея

В місті багато архітектурної спадщини та історичних пам'яток. Пропонується розробити концепцію розвитку архітектурного та історично-археологічного туризму. Для цього виділено зони з найбільшою концентрацією пам'яток. Це зона історико-археологічного туризму та зона архітектурного туризму.

В місті також є дуже виражений різноманітний рельєф і велика кількість збережених зелених зон. Це дає змогу покласти початок розвитку зеленого туризму, що наразі тільки набуває популярності в Україні.

Також у межах міста розташований каньйон річки Смотрич — геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення в Україні.

Смотрицьким каньйон — це глибока вузька долина річки Смотрич із стрімкими скелями, що сягають висоти 50 м, та унікальними виходами на денку поверхню силурійських вапняків.

Утвореним течією річки кризь товщу Товтр (залишки прадавніх коралових піфів у вигляді гостро виступаючих пагорбів). У межах каньйону є постійні та сезонні водоспади.

Смотрицьким каньйон включений до списку «Сім чудес Кам'янця-Подільського».

Загалом місто Кам'янець-Подільський і так доволі популярне з туристичної точки погляду, але не дивлячись на це вона має ще доволі великий потенціал розвитку.

Умовні значення:

	- історико-археологічний туризм
	- зелений туризм
	- агропромислова зона
	- архітектурний туризм
	- основні автодороги
	- водойми
	- межі міста

Рис. 4а. Рамковий ландшафтний план: м. Кам'янець-Подільський